

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

ЗА ПРИЕМАНЕ НА ГЕНЕРАЛНА МЯРКА ПО ЧЛ. 46 ОТ ЕКПЧ ВЪВ ВРЪЗКА С ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РЕШЕНИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА ПО ДЕЛАТА

Любомира Недкова Тодорова
Енева и Добрев
/Великови и др. с/у България/

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

по следните въпроси:

1. По отношение на кои лица е приложима нормата на чл.5, ал.2 от ЗВСОНИ и по-специално – приложима ли е в производства по чл.108 от ЗС по отношение на трети добросъвестни лица, които се позовават на изтекла придобивна давност и които са придобили спорния имот преди завеждането на делото, по което е постановено решение по чл.7 от ЗВСОНИ, с което искът по чл. 7 е бил уважен, или решение, с което е прогласена нищожността на административен акт, с който държавата е прехвърлила имот подлежащ на реституиране въз основа на ЗВСОНИ, и не са били страни по делото?
2. Приложима ли е нормата на чл.7 от ЗВСОНИ по отношение на конфискувани имущества по присъда, постановена по „Наредбата закон за съдене от Народен съд на виновниците за въвличане на България в световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея”, която е била отменена с решение по реда на надзора на ВКС преди влизане в сила на изм. на чл.2 от ЗВСОНИ /д.в. бр.107/1997г./ или в тези случаи е приложима нормата на чл.151 от ЗИН?

Настоящото предложение е изработено от Фондация Български адвокати за правата на човека с финансовата подкрепа на Тръст за гражданско общество в Централна и Източна Европа (CEE TRUST).

1. Решение на Европейския съд по дела срещу България, във връзка с което се предлага приемането на генерална мярка

Дело Великови и други срещу България⁷, решение на Европейския съд по правата на човека от 15 март 2007 г., станало окончателно на 15.03. 2007г.

жалба №48380/99, Тодорова

Фактите по делото:

През 1953 г. парцел и малка къща в центъра на Стара Загора, собственост на бабата и дядото на жалбоподателката, били отчуждени за построяването на административна сграда. Това отчуждаване не е попадало в приложното поле на законите за национализацията от онзи период (не е имало за цел налагане на санкция или преразпределяне), а е било извършено съгласно строителните планове на града. Бабата и дядото на жалбоподателката получили като обезщетение собствеността върху друг парцел и малка къща в центъра на Стара Загора. През 1992 г. наследниците на предишните собственици предявили иск срещу жалбоподателката на основание на чл. 7 от ЗВСОНИ и по чл.108 от Закона за собствеността. С решение от 12 април 1996 г. районният съд обявил за нищожна заповедта за отчуждаване и обезщетяване от 1953 г. на основание чл. 7 от ЗВСОНИ. На 18 декември 1998 г. Върховният касационен съд отхвърлил подадената от жалбоподателката молба за преглед по реда на надзора. Той отбелязал, че чл. 7 от ЗВСОНИ не бил приложим – той се отнасял само до имоти, придобити чрез сделка, докато правото на собственост на жалбоподателката се основавало на административен акт. Приел, че констатациите на по-долните съдилища за нищожност на заповедта от 1953 г. били правилни. При това положение, бабата и дядото на жалбоподателката не били станали собственици на парцела и сградата, които получили в обезщетение през 1953 г. Така този имот е останал собственост на държавата до 1992 г. и през 1992 г. правото на собственост на предишните собственици било възстановено *ex lege*, по силата на общата разпоредба на ЗВСОНИ – чл. 1. Съдът изменил правната квалификация на иска и потвърдил решенията на по-долните съдилища, с които бил уважен ревандикационният иск и жалбоподателката била осъдена да освободи спорния имот. Жалбоподателката не е поискала да ѝ бъдат издадени компенсаторни записи, тъй като обезщетението чрез записи е било достъпно само за лица, загубили дела по чл. 7 от ЗВСОНИ, докато в нейния случай Върховният касационен съд е приел, че тази разпоредба не е приложима

жалба №51362/99 Енева и Добрев

Фактите по делото

Тристаен апартамент във Варна с площ от около 93 кв.м. – бил национализиран през 1951 г. без обезщетение. Между 1951 и 1959 г. общинският жилищен фонд отдал апартамента под наем на няколко различни наематели. През 1961 г-жа Г., която живеела в апартамента от 1959 г., го закупила от общината. През 1964 г. г-жа Г., след получаване на необходимото разрешение, продала апартамента на семейството на жалбоподателите. През 1992 г. собствениците отпреди национализацията завели иск по чл. 7 от ЗВСОНИ срещу жалбоподателите и г-жа Г. Те предявили и ревандикационен иск. С решение от 24 юни 1996 г. окръжният съд уважил иска. На 3 декември 1998 г. решението на окръжния съд било потвърдено от Върховния касационен съд. Възражението на жалбоподателите, че те са били добросъвестни и са

придобили апартамент по давност било отхвърлено с мотивите, че законът не допускал придобивна давност по отношение на държавни имоти. Жалбоподателите освободили апартамент през април 1999 г. През август 2001 г., след оценка на пазарната стойност на апартамент от лицензиран оценител, жалбоподателите получили компенсаторни записи за сумата от 71 800 лв. През октомври и ноември 2002 г. жалбоподателите поискали от общинските и окръжните власти във Варна да им продадат апартамент срещу компенсаторни записи. Областният управител отказал с писмо от 7 октомври 2002 г. Община Варна информирала жалбоподателите с писмо от 16 декември 2002 г., че те могат да закупят общински апартамент, само ако живеят в него под наем. Освен това, съгласно приложимите общински наредби, не повече от 25% от цената на апартамент може да бъде платена с компенсаторни записи. Останалата част трябвало да бъде платена в брой. Жалбоподателите продали своите записи на части. Една част била продадена през юни и август 2004 г. Нетната сума, получена от жалбоподателите, след приспадане на брокерските такси, била 36 961 лв. (равняващи се приблизително на 18 800 евро), около 50% от цената на апартамент съгласно оценката от 2001

Решението на Европейския съд

а/ по отношение на г-жа Тодорова

Съдът отбелязва, че титулът за собственост на жалбоподателката не произтича от сделка, по която тя или нейни роднини са били страна, а от заповед, издадена от властите независимо от волята на жалбоподателката или на нейното семейство. Следователно, държавата носи пълна отговорност за всички последици от издадената от нея нередовна заповед. Съдът намира, че в такива случаи принципът за пропорционалност изисква да бъде платено обезщетение, чийто размер е поставен в разумна зависимост от пазарната цена на имота.

В случая на г-жа Тодорова, приложимото законодателство е довело до обратния резултат – никакво обезщетение. Ответното правителство не е представило нито един аргумент, който да указва, че жалбоподателката е можела да получи каквото и да било обезщетение, или който да оправдава липсата на обезвреда. Съдът обаче счита, че в конкретния случай държавата е била длъжна да осигури ясно регламентирана и ефективна процедура за обезщетяване. Това не е било направено. Схемата за обезщетяване чрез компенсаторни записи не е била приложима, тъй като тя е засягала само лица, загубили дела по чл. 7 от ЗВСОНИ, а тази разпоредба не е била приложена в случая на г-жа Тодорова. Правителството не е оспорило факта, че жалбоподателката не е можела да иска възстановяването на имота на баба си и дядо си, тъй като междуременно върху него е била построена административна сграда. Тя не е имала и право на обезщетение за имота на баба си и дядо си по ЗОСОИ, тъй като той е бил приложим единствено по отношение на имоти, отчуждени по силата на няколко специални закони за национализацията със санкционен или преразпределителен характер, докато имотът на баба й и дядо й е бил отчужден по силата на законодателството за териториално и селищно устройство.

Пропускът на властите да поставят ясни граници на реституцията на имоти, придобити след национализацията от добросъвестни лица, при незачитане на принципа за пропорционалност, е довел до правна несигурност и е нарушил баланса между преследвания от ЗВСОНИ обществен интерес и правата на индивида.

Следователно, лишаването от собственост без обезщетение в случая на Тодорова е очевидно непропорционална мярка, която не е била необходима в едно демократично общество. Поради това е имало нарушение на чл. 1 от

Протокол № 1 към Конвенцията.

б/ по отношение на г-жа Енева и г-н Добрев

Приложеният подход в случая на жалбоподателите означава, че всеки, който е придобил добросъвестно национализиран в миналото имот от друго лице, не би могъл да бъде сигурен за правото си на собственост и би могъл да загуби имота си без обезщетение, което да е поставено в разумна зависимост от пазарната цена на имота. Подобно на случая на г-жа Тодорова (виж § 241 по-горе), Съдът намира, че пропускът на властите да поставят ясни граници за възстановяването на имоти спрямо добросъвестни трети лица и да зачитат принципа на пропорционалността, е довел до правна несигурност.

Що се отнася до обезщетението, нищо не може да оправдае поставянето на добросъвестни трети лица като жалбоподателите в същото положение като лицата, които са придобили имоти от държавата в нарушение на материалноправни разпоредби на приложимото жилищно законодателство или чрез злоупотреба с власт (виж параграфи 186 и 190 по-горе). Правителството не е представило никакви убедителни аргументи в това отношение. Според Съда, в тези случаи не би могъл да бъде постигнат изискваният от чл. 1 от Протокол № 1 справедлив баланс, ако не бъде осигурено обезщетение, чийто размер да е поставен в разумна зависимост от пазарната цена на апартаментите на жалбоподателите. Като са се възползвали от схемата за обезщетяване чрез записи обаче, жалбоподателите не са получили такова обезщетение и правителството не твърди да са съществували други възможности за обезщетяване (виж параграфи 59-61 по-горе).

Следователно, отнемането на имуществото на жалбоподателите е очевидно непропорционална мярка, която не е била необходима в едно демократично общество и следователно е имало нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

2. Проблемът, който се поставя във връзка с изпълнението на решението на Съда

По точка 1:

Понастоящем са налице множество нови подобни случаи. След приключване на дела по чл.7 от ЗВСОНИ, по които са обявени за нищожни придобивните основания на ответниците или по дела, при които административния акт, с който държавата е прехвърлила имот е прогласен за нищожен и е прието, че имотът подлежи на реституция по ЗВСОНИ, ищците завеждат нови дела по чл.108 от ЗС спрямо трети лица, на които имотите са били прехвърлени от ответниците по предходните производства значително преди приемането на ЗВСОНИ, тоест преди завеждането на делата срещу праводателите им, и които трети лица не са участвали в предходните дела заведени срещу праводателите им. Обичайно новите искове са предявени след 2000 г., тоест когато в повечето случаи вече е изтекла придобивната давност в полза на третите добросъвестни лица, придобили имота от лицата, чиито титули за собственост са били прогласени за нищожни. Обичайно ответниците по тези дела правят възражение, че са добросъвестни и са придобили имота си по кратката давност и установяват тези факти. Районните и въззивните съдилища обаче отхвърлят това възражение като неоснователно, позовавайки се на чл.5, ал. (2) от ЗВСОНИ (Нова - ДВ, бр. 107 от 1997 г.), който гласи: „Изтеклата придобивна давност за имоти,

собствеността върху които се възстановява по този закон или по Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи не се зачита и започва да тече от деня на влизането на тази разпоредба в сила.”

Поради факта, че ако въпросната разпоредба се тълкува в смисъла придаван ѝ понастоящем от съдилищата тя би засегнала валидно придобити от трети добросъвестни лица права и би противоречала на разпоредбите на Конституцията на България е било поискано Конституционния съд да се произнесе по нейната конституционносъобразност.

Конституционният съд се е произнесъл по конституционносъобразността на чл.5, ал.2 от ЗВСОНИ/КР №4/98/ и е приел, че **нормата не е противоконституционносъобразна, тъй като не засяга правата на трети лица.**

Независимо от това обичайно СРС и СГС не се съобразяват изводите на КС изложени в посоченото решение във връзка със смисъла и приложното поле на чл.5, ал. 2 от ЗВСОНИ и приемат, че “че придобивната давност, изтекла от 24.02.1992г. до края на 1997г., когато влиза в сила ЗОСОИ не следва да се зачита, предвид новата разпоредба на чл.5 ал.2 ЗВСОНИ. Изтеклата придобивна давност за имоти, собствеността върху които се възстановява по ЗВСОНИ или по ЗСПЗЗ не се зачита и започва да тече от влизане в сила на ЗОСОИ. Такава е изричната разпоредба на закона и тя не съдържа ограничения по отношение на имоти или лица.” Въз основа на подобни мотиви съдилищата уважават исковете по чл.108 от ЗС предявени срещу трети добросъвестни лица. В законодателството ни не е предвидена възможност третите лица да получат обезщетение. Същевременно ищците по тези дела имат възможност да предявят срещу третите добросъвестни лица и иск за обезщетение за ползването за последните 5 години преди предаване на имотите, доколкото ответниците са ползвали имотите без основание.

Решенията на съдилищата, с които се уважават исковете по чл. 108 предявени спрямо трети добросъвестни лица, на които е бил прехвърлен имот от ответници по искове по чл. 7 или от ответници по искове, по които административен акт, с който държавата е прехвърлила имота е прогласен за нищожен, като прехвърлянето е станало преди завеждане на делото спрямо праводателите им и преди влизане в сила на реституционните закони и в полза на които трети лица е изтекла придобивна давност противоречат на закона и на посоченото конституционно решение, а също така и на чл.6 от ЕКПЧ и на чл.1 от протокол №1 към Конвенцията. Видно от посоченото по-горе решение в практиката си ЕСПЧ вече е приел, че в подобни случаи са налице нарушения на права защитени от Конвенцията. Ето защо е необходимо посочената неправилна практика на българските съдилища във връзка с приложението на чл. 5, ал. 2 от ЗВСОНИ спрямо трети добросъвестни лица да се приведе в съответствие със закона, Конституцията и разпоредбите на Конвенцията. Най - подходящо е това да стане, чрез постановяване на Тълкувателно решение от ОСГК на ВКС.

По точка 2:

Напоследък практиката на съдилищата е противоречива. В досегашната си практика ВКС приемаше, че при отмяна на присъди по Наредбата – закон, извършена преди 21.11.1997г. относно реституцията на конфискуваните с присъдата имуществва е приложима разпоредбата на чл. 151 от ЗИН, според която *иззетите имуществва се връщат на осъдения или на неговите наследници, а когато връщането е невъзможно се заплаща тяхната равностойност*, като не може да се търси нищожност на сделките, извършени от държавата след конфискацията с трети лица нито по общия ред, нито по реда на чл. 7 от ЗВСОНИ. Понастоящем обаче се постановяват и решения, които противоречат на константната практика на ВКС по този въпрос. С тези решения се приема, че в обсъжданите случаи е приложим чл. 7 от ЗВСОНИ и така се засягат правата на трети добросъвестни лица. Посочената нова практика на съдилищата е в нарушение както на българското законодателство, така и на нормите на Конвенцията. С оглед становището на ЕСПЧ изразено

в решението по соченото в настоящото изложение дело, а именно че с реституционното законодателство не следва да се допуска накърняване на правата на трети добросъвестни лица е необходимо посочената практика да бъде коригирана. Най-подходящо е това да стане, чрез постановяване на Тълкувателно решение от ОСГК на ВКС.

3. Наличие на структурен проблем, който налага приемането на генерални мерки

Властите не са предвидили многобройните последици от реституцията и възможността да бъдат засегнати правата на трети лица добросъвестно придобили национализиран имот, не от държавата, а от друго лице, чиито титул за собственост е бил прогласен за нищожен. Третите добросъвестни лица не могат да бъдат сигурни за собствеността си, независимо, че са придобили имота по давност, тъй като българските съдилища отказват да признаят правата им, поради неправилно приложение на чл. 5, ал. 2 от ЗВСОНИ и същевременно не получават никаква обезвреда в случай, че имотът им бъде отнет въз основа на съдебно решение в полза на лице имащо права по реституционните закони. Също така третите лица могат да претърпят и значителна допълнителна финансова тежест ако срещу тях бъдат заведени и дела за обезщетение, поради ползване без правно основание. При това положение е възможно много от третите добросъвестни лица, чиито имоти бъдат отнети въз основа на съдебни решения, уважаващи иск по 108 от ЗС предявен от собственика отпреди национализацията да подадат жалби пред ЕСПЧ и тези жалби да бъдат приети за основателни. При разглеждането на жалбите ще е от значение изводът направен от Европейския съд по отношение на случаите Тодорова, Енева и Добрев: „Пропускът на властите да поставят ясни граници на реституцията на имоти, придобити след национализацията от добросъвестни лица, при незачитане на принципа за пропорционалност, е довел до правна несигурност и е нарушил баланса между преследвания от ЗВСОНИ обществен интерес и правата на индивида.”

Подобно е и положението и на лицата, придобили от държавата имоти, конфискувани с присъда по Наредбата-закон, които присъда и конфискация впоследствие са отменени. По делото Великови и други срещу България, Европейският съд вече е посочил, че: “... случаите, в които делата срещу жалбоподателите са заведени след изтичането на едногодишния срок предвиден от Реституционния закон от 1992 г., следва да се считат за отделна категория (виж параграфи 120 и 125 по-горе).” В посочените по-горе случаи отново сме изправени пред незачитане на принципа на непропорционалност, довел до правна несигурност и нарушение на баланса на преследвания обществен интерес и правата на индивида.

4. Предлага на генерална мярка

С оглед на изложеното по-горе считаме, че е необходимо да се предложи постановяване на Тълкувателно решение от ОСГК на ВКС по отношение на следното:

1. По отношение на кои лица е приложима нормата на чл.5, ал.2 от ЗВСОНИ и по-специално – приложима ли е в производства по чл.108 от ЗС по отношение на трети добросъвестни лица, които се позовават на изтекла придобивна давност и които са придобили спорния имот преди завеждането на делото, по което е постановено решение по чл.7 от ЗВСОНИ, с което искът по чл. 7 е бил уважен, или решение, с

което е прогласена нищожността на административен акт, с който държавата е прехвърлила имот подлежащ на реституиране въз основа на ЗВСОНИ, и не са били страни по делото?

2. Приложима ли е нормата на чл.7 от ЗВСОНИ по отношение на конфискувани имущества по присъда, постановена по „Наредбата закон за съдене от Народен съд на виновниците за въвличане на България в световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея”, която е била отменена с решение по реда на надзора на ВКС преди влизане в сила на изм. на чл.2 от ЗВСОНИ /д.в. бр.107/1997г./ или в тези случаи е приложима нормата на чл.151 от ЗИН?

3. Длъжни ли са съдилищата да съобразяват решенията си с решения на ЕСПЧ, в случаите, в които ЕСПЧ е приел, че приложението на дадени норми противоречи на Конвенцията или води до нарушение на права защитени от Конвенцията?

5. Компетентен орган, до който следва да бъде отправено предложението

Председателят на Висшия адвокатски съвет, разполага с необходимите правомощия да поиска ОСГК на ВКС да се произнесе по посочените въпроси, като предлагаме изложените по долу доводи и правни изводи:

По точка 1

Разпоредбата на чл.5,ал.2 от ЗВСОНИ гласи: „Изтеклата придобивна давност за имоти, собствеността върху които се възстановява по този закон или по Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи не се зачита и започва да тече от деня на влизането на тази разпоредба в сила.”

а) В мотивите, придружаващи проектозакона за обезщетяване собственици на одържавени имоти, необходимостта от тази разпоредба е обяснена с факта, че към момента на отнемането на имотите от държавата и след това - до възстановяване на собствеността, собственикът не е имал правна и фактическа възможност да прекъсне владението **на държавата**, поради което не може да се приложи институтът на придобивна давност.

В мотивите на **конституционно решение №4/98г. по конст. дело №16/97г.** при преценка на конституционносъобразността на въпросната норма съдът се е позовал на мотивите към законопроекта и е приел, че "§ 1, т. 3 от Преходните и заключителни разпоредби е ръководен от правилото, че срещу онзи, който не може да води иск, давност не тече." Конституционният съд е приел, че принципът на реституцията по ЗВСОНИ е, "че се възстановява собствеността, ако имотът е заварен от закона в собственост на държавата, общините, обществените организации, техни фирми или еднолични търговски дружества с държавно, респ.общинско имущество, а както разпореждаше чл.86 от Закона за собствеността преди последното му изменение, собствеността на посочените юридически лица не можеше да се придобива по давност, защото се считаше социалистическа. Затова в тази хипотеза, която е преобладаваща, атакуваната разпоредба е всъщност безпредметна, защото няма давност, която да е изтекла." **Целта на цитираната разпоредба е държавата и общините, респ.дружества с тяхно преобладаващо участие да не могат да направят възражение за придобивна давност. Чл.5 ал.2 от ЗВСОНИ не предвижда възможността правата на трети добросъвестни лица да бъдат засегнати.** "От горните съображения следва, че с нормата на § 1 т.3 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗОСОИ при прилагането ѝ спрямо имоти, чиято собственост е възстановена по ЗВСОНИ, не се накърняват права на собственост на други лица, поради което същата не противоречи на Конституцията." **Следователно решаващият мотив на**

Конституционния съд, поради който разпоредбата не е приета за противоконституционна е този, че тя не накърнява придобитите права на собственост на други лица извън изброените в ЗВСОНИ. Доколкото ЗВСОНИ касае възстановяване собствеността върху имоти, принадлежащи на държавата и общините респ. техни фирми, то тези субекти не могат да се позовават на изтекла давност. Нормата цели да защити лица, които не са имали практическа възможност да предявят претенции. Законодателят няма за цел да облагодетелства лицата, които не са предявили претенциите си спрямо трети добросъвестни лица, каквато възможност са имали от влизане в сила на ЗВСОНИ и да възложи тежестта от последиците на бездействието им върху трети добросъвестни лица.

б) Същият извод следва и от анализа на хипотезата на цитираната норма. Въпросната разпоредба се отнася до имоти "собствеността върху които се възстановява по този закон".

Видно от текстовете на чл. 1 , ал.2 и чл. 2, ал. 3 от ЗВСОНИ се възстановява собствеността само върху имоти, които са "собственост на държавата, общините, обществените организации или на техни фирми или на еднолични търговски дружества по чл. 61 от Търговския закон". По аргумент от противното не се възстановява собствеността върху имоти, които са собственост на лица извън посочените. Единственото изключение от това правило е нормата на чл.7 от ЗВСОНИ, но тя е приложима само при изрично изброените в нея хипотези и исквете на това основание са ограничени от едногодишен преклузивен срок.

Следователно правилото на чл.5 ал.2 от ЗВСОНИ засяга единствено лицата, изброени в чл.1 ал.2 и чл.2 ал.3 от същия закон.

Цитираната разпоредба следва да се тълкува ограничително и поради обстоятелството, че тя представлява изключение от общото правило.

в) Следва да се вземе предвид и обстоятелството, че нормата на чл. 5, ал. 2 от ЗВСОНИ е приета едновременно с тази на чл. 2, ал. 2 от същия закон. С втората разпоредба кръгът на реституираните имоти се разширява и до такива, които са били "отнети без законово основание или отчуждени не по установения законов ред". Правилото на чл. 5, ал.2 има за цел да изключи възможността държавата, общините и техните юридически лица да твърдят, че са собственици поради изтекла придобивка давност, макар и изобщо да не е съществувало основание за отчуждаване или процедурата по отчуждаването да е била опорочена. Това е и истинската цел на цитираната разпоредба. Именно в случаите на отнемане на имущество без основание и в нарушение на приложимите законови разпоредби собствениците са били лишени от практическата възможност да предприемат правни действия за прекъсване на придобивната давност и за защита на правото си на собственост.

г) Изводът, че нормата на чл. 5, ал. 2 от ЗВСОНИ се отнася до нововъведените хипотези на реституция, а не и до първоначално предвидените, се подкрепя и от граматическото тълкуване на разпоредбата. Законодателят е употребил израза "собствеността върху които се възстановява". Нормата е приета през 1997 г. Първоначалните основания за реституция са предвидени през 1992 г. и възстановяването на собствеността става по силата на самия закон. Следователно по отношение на първоначалния обхват на ЗВСОНИ собствеността не "се възстановява", а е вече възстановена. Като е употребил сегашно време, законодателят е имал предвид възстановяването на собствеността по силата на измененията и допълненията от 1997 г.

д) Противното тълкуване би довело до отнемане на придобито право на собственост в нарушение на чл. 1 от Протокол №1 към Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи и до нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

Изводите в т.1 и т.3 на ТР №6/2006г. ОСГК /касаещо други случаи/ съвпадат напълно с изложените по-горе доводи.

Следователно чл. 5, ал.2 от ЗВСОНИ не се прилага спрямо трети добросъвестни

лица и изтеклата в тяхна полза придобивна давност се зачита.

Решения, по които е прието, че чл.5 ал.2 от ЗОСОИ се прилагат по отношение на трети добросъвестни лица: решение от 26.03.04г. постановено от СРС 43 с-в по гр.д. №8107/96, решение от 12.12.2007г. на СГС II Д въззивно отд. по гр.д. №1592/05г

По точка 2:

Разпоредбата на чл.151 ЗИН гласи: „Ако след изпълнението ѝ конфискацията бъде отменена, изетите имущества се връщат на осъдения или на неговите наследници. Когато връщането е невъзможно, заплаща се тяхната равностойност по съответните държавни цени на дребно, а когато няма такива - по пазарните цени, като се взема предвид съответното овехтяване.”

При приемане на ЗВСОНИ разпоредбата на чл. 2. (1) гласи следното: „Възстановява се собствеността върху имотите, отчуждени по: Закона за държавния монопол на тютюна (обн., ДВ, бр. 96 от 1947 г.; изм., бр. 93 и 234 от 1948 г., Изв., бр. 41 от 1951 г. и бр. 39 от 1952 г.); Закона за държавния монопол на петролните продукти (обн., ДВ, бр. 55 от 1948 г.; отм., бр. 39 от 1991 г.); Закона за монопола на спирта и подсладените спиртни напитки и търговия с плодови ракии и вино (обн., ДВ, бр. 178 от 1947 г.; изм., бр. 93 и 234 от 1948 г. и бр. 36 от 1949 г.); Закона за национализация на частни индустриални и минни предприятия (обн., ДВ, бр. 302 от 1947 г.; изм., бр. 176 от 1949 г.); Закона за кинематографията (обн., ДВ, бр. 78 от 1948 г.; изм., Изв., бр. 95 от 1953 г., бр. 65 от 1959 г. и ДВ, бр. 85 от 1974 г.); Закона за книгопечатането (обн., ДВ, бр. 52 от 1949 г.; изм. и доп., Изв., бр. 19 от 1951 г.); Указа за отчуждаване на складовете за съхраняване на храни (Изв., бр. 13 от 1952 г.).

С изменението на чл.2 ал.1 публ. в ДВ, бр. 107 от 1997 г. се от ЗВСОНИ се прибави към „Възстановява се собствеността върху имотите, отчуждени по... и следното:.....както и конфискуваните по Наредбата - закон за съдене от Народен съд виновниците за въвличане България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея (обн., ДВ, бр. 219 от 1944 г.; изм., бр. 261 от 1944 г. и бр. 9 от 1945 г.).....”

Чл. 7 ал.1 от ЗВСОНИ гласи: „Собствениците на имоти по чл. 1 и 2 или техните наследници, които не са получили обезщетение, могат да предявяват искове за възстановяване на собствеността върху тези имоти в случаите, когато те са придобити от трети лица в нарушение на нормативни актове, както и чрез използване на служебно или партийно положение или чрез злоупотреба с власт. Искът се предявява в едногодишен срок от влизането на този закон в сила. Производството по тези дела е безплатно.”

В случаите, в които присъда по „Наредбата закон за съдене от Народен съд на виновниците за въвличане на България в световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея” е отменена преди влизане в сила на изм. на чл.2 от ЗВСОНИ д.в. бр.107/1997г., отношенията по конфискуваните имущества следва да се уредят при условията на чл.151 от ЗИН, а не по чл.7 от ЗВСОНИ.

До 21.11.1997г. възстановяване на собствеността по ЗВСОНИ е настъпвало само ако имотите са били отнети по някой от изброените в първоначалната редакция на чл. 1 и 2 закони. В законите, изброени в чл.2 , не е посочена „Наредбата-закон за съдене от Народен съд виновниците за ...” С § 1, т. 1 от ЗОСОИ в приложното поле на ЗВСОНИ беше включена „Наредбата-закон за съдене от Народен съд виновниците за ...”. Този текст е обнародван в ДВ, бр. 107/1997 г. В мотивите на ТР№1/95 е посочено: „Като

материален закон ЗВСОНИ няма обратно действие, щом изрично такова не е предвидено и следователно правата на собствениците се възстановяват от влизане на закона в сила.” Следователно разпоредбата на чл. 2 от ЗВСОНИ в редакцията му след изменението публикувано в ДВ, бр. 107/1997 г. няма обратно действие, тъй като такова не е предвидено, поради което реституцията не може да настъпи по чл. 2 ЗВСОНИ.

Приложимата правна норма е чл. 151 ЗИН, действаща към момента на постановяване на решението, с което е отменена присъдата, а не тази на чл. 2 от ЗВСОНИ.

В случая липсва и конкуренция на права по следните съображения:

Чл. 151 ЗИН обхваща само случаите, при които присъдата е отменена. В тази хипотеза действието на ЗВСОНИ е безпредметно, тъй като основанийта за отчуждаване вече е отпаднало и или съответният имот вече е реституиран и повторна реституция е невъзможна, или е възникнало право за получаване на обезщетение по специалния ред, предвиден в ЗИН. От друга страна ЗВСОНИ включва 1/ случаите на отнемане на имущество по Наредбата-закон по силата на присъда, която не е отменена и 2/ отнемането на имущества от лица, срещу които няма постановена присъда, но имотите им са иззети по реда на чл. 14 от Наредбата-закон. Следователно приложното поле на чл. 151 от ЗИН и това на ЗВСОНИ са различни и не се припокриват. Действието на възстановяването на собствеността в двете хипотези също е различно. Отмяната на присъдата има ретроактивно действие, което с обратна сила възстановява в патримониума на лицата, на които е наложено наказанието или техните наследници, правото на собственост върху отнетите имущества, доколкото те съществуват в патримониума на държавата или съответната община, а ако не е така се дължи тяхната равностойност. Реституцията по ЗВСОНИ от друга страна настъпва занапред. **Доколкото реституцията не се извършва по ЗВСОНИ, а по ЗИН, е неприложима и разпоредбата на чл.7 от ЗВСОНИ.**

В ЗИН не е предвидена възможност да се търси прогласяване на нищожност на сделките сключени от държавата с имущество, чиято конфискация по-късно е отменена – напротив чл. 151 от ЗИН изрично предвижда, че в тези случаи това имущество не подлежи на реституция, а възниква единствено право на обезщетение. Стабилитетът на извършените разпоредителни сделки изисква забраната за атакуването им от трети лица по общия ред. Възможност за обявяване на нищожност на извършени продажби е предвидена само в ЗВСОНИ – чл.7 при наличието на изчерпателно изброени основания и преклузивен срок. Такава възможност не е предвидена нито в ЗИН, нито в другия реституционен закон със сходно съдържание - ЗАВОИ. Възстановяването на собствеността върху имоти, чиято конфискация е отменена по съдебен ред, се извършва по реда на чл.151 от ЗИН. Според разпоредбата на закона в случаите, когато имотът не е в собственост на държавата, собствениците респ. техните наследници се обезщетяват, а защита по общия исков път е недопустим. **В ЗИН не е предвидена възможност за предявяване на иск спрямо третите лица, придобили конфискувания имот.** Да се допусне възможността правоимащите да предявяват общия иск по чл. 26 ЗЗД за обявяване недействителността на разпоредителната сделка, би означавало да се заобиколи разпоредбата на ЗИН, според която връщането на конфискувания имот е допустимо, само ако при отмяна на конфискацията имотът се намира в собственост на държавата. Съгласно постоянната съдебна практика, след като законът постановяващ връщането на конфискуваното имущество не предвижда възможност за предявяване на иск спрямо третите лица, придобили конфискувания имот, е недопустимо предявяването на общ иск за нищожност

на разпоредителната сделка на основание чл. 26 ЗЗД.

Горният извод следва и от тълкуването на чл. 7 от ЗВСОНИ. Цитираната норма би била безсъдържателна, ако установяването на нищожност на сделката, с която трето лице е придобило имота от държавата, може да става и по общия ред. С нормата на чл. 7 от ЗВСОНИ законодателят ясно е ограничил възможността за установяване на нищожност в следните отношения: Първо, такова установяване на нищожност е допустимо, единствено ако съответният имот е бил отчужден по някой от предвидените в ЗВСОНИ начини и подлежи на реституция по силата на същия закон. Както бе изтъкнато по-горе, в посочените случаи ЗВСОНИ е неприложим. Второ, искът за установяване на нищожност може да бъде воден единствено от лицата, за които по силата на ЗВСОНИ е възникнало право на реституция. Както бе посочено, в случая правото на реституция е възникнало въз основа на друг закон. Трето, основанията за нищожност са ограничени в сравнение с общите основания за нищожност по чл. 26 от ЗЗД. Четвърто, възможността за предявяване на иска е ограничена от едногодишен преклузивен срок. Следователно нормата на чл. 7 от ЗВСОНИ изключва приложимостта на общите правила на ЗЗД по отношение на подлежащите на реституция имущества. Да се приеме обратното би означавало да се даде възможност на общо основание неограничено да бъдат предявявани иски за установяване на нищожност на сделките, с които трети лица са придобили от държавата подлежащи на реституция имоти. Дори в случаите, когато искът по чл. 7 от ЗВСОНИ е бил отхвърлен, ще бъде възможно да се заведе нов иск по общия ред, стига да бъде изтъкнато различно основание. Този абсурд може да бъде избегнат, единствено ако се приеме, че по отношение на сделки, с които държавата е прехвърлила на трети лица подлежащи на реституция имоти, установяване на нищожност е допустимо само на основание чл. 7 от ЗВСОНИ но не и по общия ред.

В този смисъл р.№1729/02 на ВКС IV г.о. по гр.д. №952/01; р.№116/06г. на ВКС IV г.о. по гр.д. №2666/05; р.№1118/02 на ВКС IV г.о. по гр.д. №1151/01г. 4.Б.3. от Решение № 4 от 11.03.1998 г. на КС на РБ по конст. д. № 16/97 г. т.5 от Тълкувателно решение № 6 от 10.05.2006 г. на ВКС по т. гр. д. № 6/2005 г., ОСГК.

На посочената практика противоречи решение на ВКС III г.отд. по гр.д. №3776/07г.

6. Обосновка на избора на генерална мярка

По т.1:

Налице е решение на КС, с което съдът произнасяйки се по конституционността на чл. 5, ал. 2 от ЗВСОНИ е посочил смисъла и приложното поле на тази норма, като е заявил, че само тълкувана по – този начин, а именно като неприложима спрямо трети добросъвестни лица нормата е конституционна. Независимо от това в множество случаи съдилищата не се съобразяват с конституционното решение при тълкуването и приложението на тази разпоредба. Начинът по който най- бързо и ефективно може да се преодолее неправилната практика на съдилищата и да се съобрази действителния смисъл на закона, като се защитят правата на добросъвестните лица и се осигури правна сигурност и справедливост е чрез постановяване на тълкувателно решение във връзка с обхвата на чл. 5, ал. 2 от ЗВСОНИ.

По т.2: налице е противоречива практика на ВКС
